เอกสารแจกฟรี
ปีที่ 2 ฉบับพิเศษ กุมภาพันธ์ 2558

DDC WATCH
จับตาโรคและภัยสุขภาพ

โรคเหน็บชา (ภาวะขาดวิตามินบี 1)

กลุ่มเสี่ยง

ผู้ที่ดื่มสุราประจำ ผู้ป่วยโรคเรื้อรังผู้สูงอายุ
หญิงตั้งครรภ์/ให้นมบุตร เด็กวัยเจริญเติบโต
ผู้ที่รับประทานอาหารที่ไม่มีวิตามินบี 1
ผู้ต้องขังในเรือนจำ
ชาวประมงที่ออกทะเลนานๆ

ปัจจัยเสี่ยง

ดื่มสุราปริมาณมากเป็นประจำ
กินอาหารประเภทแป้งขัดสีมากเกินไป
กินเนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ น้อยไป

กรณีอาการรุนแรงอาจทำให้เสียชีวิต

- วิตามินบี 1 (Thiamine) เป็นวิตามินที่ละลายในน้ำ ถูกย่อยในระบบทางเดินอาหารก่อนที่จะดูดซึมผ่านผนังลำไส้ ร่างกายจะสะสมวิตามินบี 1 ไว้ได้เพียงเล็กน้อย ซึ่งวิตามินบี 1 เป็นวิตามินที่จำเป็นในการสร้างพลังงาน
- การหุงต้มธรรมดา จะไม่ทำลายวิตามินบี 1 ในอาหาร แต่หากเคี่ยวหรือใช้ความร้อนนานๆ รวมทั้งการแช่น้ำนานๆ จะมีการสูญเสียวิตามินบี 1 ไป

• สาเหตุของการขาดวิตามินบี1

- เกิดจากการรับประทานอาหารที่มีวิตามินไม่เพียงพอ เช่น ข้าวที่ผ่านการขัดสี
- รับประทานอาหารที่มีสารทำลายวิตามินบี 1 ได้แก่ ปลาน้ำจืดหอยลาย ปลาร้า ใบชา ใบเมี่ยง หมากพลู
- ภาวะที่มีการเผาผลาญของร่างกายเพิ่มขึ้น ได้แก่ เด็กในวัยเจริญเติบโต หญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่ทำงานหนักมาก ผู้ที่มีภาวะเครียด ภาวะต่อมไทรอยด์ทำงานมาก ผู้ที่มีการติดเชื้อและมีไข้ ท้องร่วงเรื้อรัง หรือได้รับการการผ่าตัดกระเพาะและลำไส้ ผู้ที่ติดเหล้า ผู้ที่ใช้ไตเทียม

• โรคเหน็บชา

อาการที่พบ ได้แก่ อ่อนแรงและชา ที่แขนและขา ปลายมือ ปลายเท้า บวม แดง

อ่านเพิ่มเติม →

“กินครบ 5 หมู่ คู่ข้าวกล้อง ป้องกันขาดวิตามิน”

www.ddc.moph.go.th

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
Department of Disease Control MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

มีลักษณะทางคลินิกหลายแบบขึ้นกับอายุและอวัยวะ แบ่งเป็น โรคเหน็บชาในเด็ก (infantile beriberi) และโรคเหน็บชาในผู้ใหญ่ (adult beriberi)

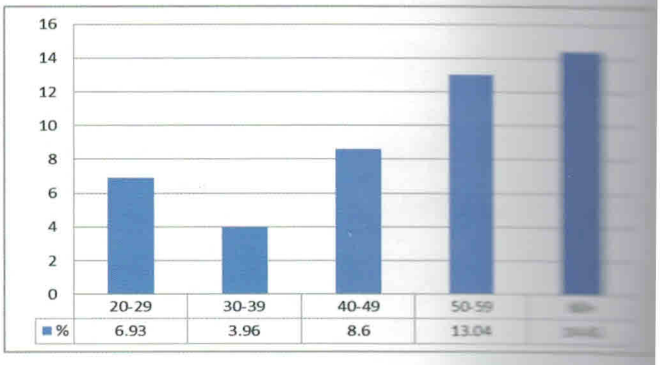
โรคเหน็บชาในเด็ก พบบ่อยในทารกอายุ 2-3 เดือน มักพบในทารกที่ดื่มน้ำนมแม่และแม่กินอาหารที่ขาดวิตามินบี 1 ทารกมักมีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน เช่น หน้าเขียว หอบเหนื่อย ตัวบวม หัวใจเต้นเร็ว หัวใจโต ร้องเสียงแหบหรือไม่มีเสียง อาจตายภายใน 2-3 ชั่วโมง

โรคเหน็บชาในผู้ใหญ่ อาการในเด็กโตหรือผู้ใหญ่ แบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ

- Dry (paralytic or nervous) beriberi มักมีอาการชาปลายมือปลายเท้า กล้ามเนื้อของแขนและขาอ่อนแรง
- Wet (cardiac) beriberi นอกจากชาปลายมือปลายเท้าแล้ว ผู้ป่วยมักจะบวม มีน้ำคั่งในช่องท้องและช่องปอด บางรายอาจจะมีอาการหอบเหนื่อย หัวใจโต และเต้นเร็ว หัวใจวาย ถ้าไม่ได้รับการรักษาทันท่วงที ผู้ป่วยอาจเสียชีวิตได้
- Wernicke-Korsakoff (cerebral) syndrome พบบ่อยในผู้ป่วยที่เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง มีอาการทางสมอง 3 อาการ คือ เดินเซ การเคลื่อนไหวของลูกตาทำได้น้อยหรือไม่ได้เลย และมีอาการทางจิตเวช

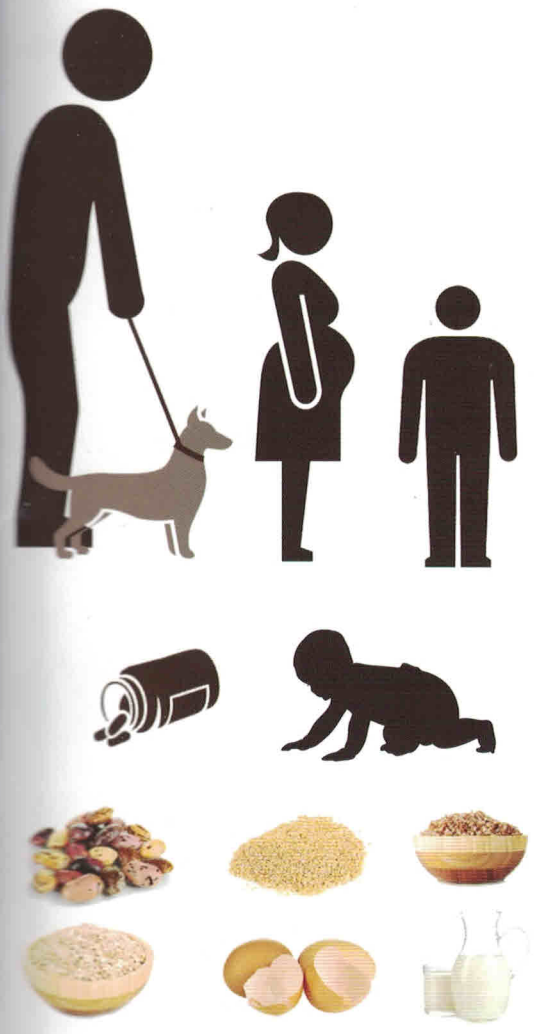
สถานการณ์ผู้ป่วยและเสียชีวิต จากการขาดวิตามินบี 1 ในประเทศไทย

- **เมษายน 2548** พบผู้ป่วยชาย เป็นชาวประมงในจังหวัดสมุทรสาคร 11 ราย และสงสัยเสียชีวิตจากการขาดวิตามินบี 1 อีก 2 ราย
- **กรกฎาคม 2549** พบผู้ป่วยชาย เป็นชาวประมงในจังหวัดสมุทรสาคร 20 ราย มีอาการรุนแรง 5 ราย แพทย์ให้การวินิจฉัย cardiac beri beri และในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน พบผู้สงสัยเสียชีวิตจากการขาดวิตามินบี 1 อีก 28 ราย
- **กันยายน 2553** พบผู้ป่วยสงสัยขาดวิตามินบี 1 ประมาณ 40 ราย มีอาการแขนขาอ่อนแรง ผู้ป่วยทั้งหมดอยู่ในเรือนจำแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- **ธันวาคม 2557** พบผู้ป่วยที่มีอาการแขนขาอ่อนแรงและชา 78 ราย มีอาการรุนแรง 3 ราย ในจำนวนนี้เสียชีวิต 2 ราย ผู้ป่วยทั้งหมดอยู่ในเรือนจำอีกแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รูปที่ 1 อัตราป่วยของโรคของระบบประสาทส่วนปลาย (Polyneuropathy) จำแนกตามกลุ่มอายุ เรือนจำแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2557 (N = 74)

แหล่งอาหารของวิตามินบี 1 หรือไธอะมิน

ตารางที่ 2. แหล่งอาหารของวิตามินบีหนึ่งหรือไธอะมิน

แหล่งอาหาร	ปริมาณไธอะมิน (มิลลิกรัมต่ออาหาร 100 กรัม)
ข้าวสาลี, จมูกข้าว, อบ	3.03
ข้าวสาลี, รำข้าว	2.14
เนื้อหมู, สด	0.65
ข้าวมันปู	0.46
ข้าวเจ้า, ซ้อมมือ	0.34
ถั่วเขียว, ถั่วแดง, ถั่วเหลือง, ถั่วลิสง (ดิบ)	> 0.3
ไข่เป็ดทั้งฟอง	0.28
ขนมปังโฮลวีท	0.28
ข้าวโพด, เหลือง	0.26
ขนมปังปอนด์	0.21
วัว, เนื้อไม่มีมัน, ต้ม	0.16
เป็ด, เนื้อ	0.15
ไข่ไก่ทั้งฟอง	0.15
ข้าวกล้อง, หอมมะลิ	0.11
ปลาทู, นึ่ง	0.09
ไก่, เนื้อ	0.08
นมสด, พาสเจอร์ไรส์, ยูเอชที	0.04
กุ้งกุลาดำ, เนื้อ	0.03
ข้าวเหนียว, สุก, นึ่ง	0.03
ปลาร้า	0.02
หอย	0.01
ข้าวเจ้า, นึ่ง (ข้าวสวย)	0.01
ขนมจีน, แป้งหมัก	น้อยมาก
เส้นหมี่, ก๋วยเตี๋ยว, สุก	0

แหล่งที่มา : ตารางแสดงคุณค่าทางโภชนาการของอาหารไทย กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

การป้องกันโรค

ป้องกัน

- ในกลุ่มเสี่ยงควรรับประทานวิตามินบีเสริม
- กินอาหารที่มีวิตามินบี 1 เป็นประจำ
- นอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ และออกกำลัง

หลีกเลี่ยง

- การรับประทานอาหาร จำพวกปลาร้าดิบ ปลาส้มดิบ แหนมดิบ เมี่ยง ของหมักดองอื่นๆ
- ต้มหรือเคี่ยว อาหารเป็นระยะเวลานาน
- ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ติดต่อกัน

เฝ้าระวัง

- ประเมินสภาวะการขาดวิตามินบีในกลุ่มเสี่ยงเป็นประจำ
- หากพบผู้ป่วยที่มีอาการป่วยคล้ายโรคเหน็บชาเป็นกลุ่มก้อน ให้รีบแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ไปพบแพทย์

- เมื่อมีอาการเหน็บชา แขนขาอ่อนแรง ชา ไม่มีแรง และ/หรือ ตัวบวม หอบเหนื่อย
- ผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำ และมีอาการขาดวิตามิน ต้องรีบพาไปพบแพทย์

ร่วมกันทำ...ป้องกันได้

ประชาชน

- รับประทานอาหารครบ 5 หมู่ และหลากหลาย ได้แก่ เนื้อสัตว์ ไข่ นม ข้าวซ้อมมือหรือข้าวกล้อง ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลืองและถั่วเมล็ดแห้ง รวมทั้งผักใบเขียว
- หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่มีตัวทำลายวิตามินบี 1 ได้แก่ จำพวกปลาดิบ ปลาร้าดิบ ปลาส้มดิบ แหนมดิบ เมี่ยง ของหมักดองอื่นๆ หากต้องการรับประทานควรปรุงด้วยความร้อนจนสุก

โรงเรียน/เรือนจำ/สถานกักกัน/สถานรับเลี้ยงเด็กและคนชรา

- จัดหาข้าวกล้อง/ข้าวซ้อมมือ ให้รับประทาน
- ปรับรายการอาหารให้ครบ 5 หมู่ และมีความหลากหลาย สด ใหม่
- หากเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อในสถานที่ดังกล่าว ควรแจ้งสำนักงานสาธารณสุข ในการสอบสวนโรค เพื่อค้นหาสาเหตุและให้การรักษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
- ควรมีแผนการคัดกรองภาวะโภชนาการ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกปี

หน่วยงานสาธารณสุข

WE ARE SRRT

- สร้างระบบเฝ้าระวังโรคและภัยสุขภาพในสถานที่ที่เป็นพื้นที่เสี่ยง หากได้รับแจ้งความผิดปกติ ต้องลงสอบสวนและควบคุมโรคทันที
- หากพบผู้ป่วยที่มีอาการชาและกล้ามเนื้ออ่อนแรงเป็นกลุ่มก้อน ที่มาจากสถานที่เดียวกัน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรสอบสวนโรคเหน็บชาด้วย
- เพิ่มช่องทางการสื่อประชาสัมพันธ์ และให้สุขศึกษา ด้านโภชนาการ การเลือกรับประทานอาหารให้ได้รับสารอาหารครบถ้วน
- ควรออกคัดกรองภาวะโภชนาการ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะประชากรกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ เด็ก 0-5 ปี หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ และในโรงเรียน/เรือนจำ/สถานกักกัน/สถานรับเลี้ยงเด็ก คนชรา

ที่ปรึกษา ธนรักษ์ ผลิพัฒน์
บรรณาธิการวิชาการ โรม บัวทอง
กองบรรณาธิการ สิริลักษณ์ รังษีวงศ์, บริมาศ ศักดิ์สิริสัมพันธ์, นิยดา ยศวัฒน, สุวดี ดีวงษ์, พิรยา คล้ายพ้อแดง
ออกแบบ กฤติยา ลิขิตประยูรพงศ์ **จำนวน** 13,000 ฉบับ
พิมพ์และจัดส่ง บริษัท บอร์น ทู บี พับลิชชิ่ง จำกัด ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร 74110
ผู้จัดทำ สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ตึก 4 ชั้น 6 สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 2590 1723 โทรสาร 0 2590 1784
เผยแพร่ทาง www.boe.moph.go.th Facebook Fanpage ของสำนักระบาดวิทยา

www.ddc.moph.go.th

สายด่วนกรมควบคุมโรค 1422